

310759 - پاسخ به کسی که می گوید عبادت از هر کسی بدون در نظر گرفتن عقیده اش پذیرفته می شود

سوال

آیا این درست است که هر عبادتی بدون در نظر داشتن اعتقاد انجام دهنده اش پذیرفته می شود؟

پاسخ مفصل

اولاً:

ظاهر این سخن حاکی از این است که عبادت همان گونه که از مومن پذیرفته می شود از کافر نیز پذیرفته خواهد شد که این قطعاً سخن باطلی است زیرا عبادت کافر پذیرفته نمی شود و از وی صحیح نیست و در آخرت برایش اجر نمی برد اما وی از کارهای نیکی که در دنیا انجام می دهد سود می برد و خداوند به سبب آن روزی اش می دهد.

الله تعالی می فرماید:

﴿وَقَدِمْنَا إِلَىٰ مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَّنْثُورًا﴾

فرقان: ۲۳

(و به هر گونه کاری که کرده اند می پردازیم و آن را [چون] گردی پراکنده می سازیم)

و می فرماید:

﴿مَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ أَعْمَالُهُمْ كَرَمَادٍ اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ فِي يَوْمٍ عَاصِفٍ لَا يَقْدِرُونَ مِمَّا كَسَبُوا عَلَىٰ شَيْءٍ ذَلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعِيدُ﴾

ابراهیم: ۱۸

(مثل کسانی که به پروردگار خود کافر شدند کردارهایشان به خاکستری می ماند که بادی تند در روزی طوفانی بر آن بوزد، از آن چه به دست آورده اند هیچ [بهره ای] نمی توانند ببرند. این است همان گمراهی دور و دراز)

و می فرماید:

﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمْآنُ مَاءً حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا وَوَجَدَ اللَّهَ عِنْدَهُ فَوَفَّاهُ حِسَابَهُ وَاللَّهُ سَرِيعُ

الْحِسَابِ﴾

نور: ۳۹

(و کسانی که کفر ورزیدند کارهایش چون سرابی در زمینی هموار است که تشنه آن را آبی می‌پندارد تا چون به آن رسد آن را چیزی نیابد و الله را نزد خویش یابد و حسابش را تمام به او دهد و الله زود شمار است)

و همچنین می‌فرماید:

﴿وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكَتَ لَيَخْبَطُنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾

زمر: ۶۵

(و قطعاً به تو و به کسانی که پیش از تو بودند وحی شده است اگر شرک ورزی حتماً کردارت تباه و مسلماً از زیانکاران خواهی شد) و می‌فرماید:

﴿وَمَنْ يَزِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾

بقره: ۲۱۷

(و هر کس از شما که از دین خود برگردند و در حال کفر بمیرند آنان کارهایشان در دنیا و آخرت تباه می‌شود و ایشان اهل دوزخند و در آن ماندگار خواهند بود)

و می‌فرماید:

﴿وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾

مائده: ۵

(و هر کس در ایمان خود کفر ورزد [و به آنچه خداوند از احکام مشروع ساخته کافر شود] قطعاً عملش تباه شده و در آخرت از زیانکاران است)

و باز می‌فرماید:

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْ أَحَدِهِمْ مِلءُ الْأَرْضِ ذَهَبًا وَلَوْ افْتَدَى بِهِ أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ﴾

آل عمران: ۹۱

(در حقیقت کسانی که کافر شده و در حال کفر مرده‌اند اگر چه [به وسعت] زمین را پر از طلا کنند و آن را [برای نجات خود] فدیّه دهند هرگز از هیچ یک از آنان پذیرفته نمی‌شود. آنان را عذابی دردناک خواهد بود و یاورانی نخواهند داشت)

و آیات در این معنا بسیار است.

مسلم (۲۱۴) از عایشه - رضی الله عنها - روایت کرده که گفتم ای رسول خدا، ابن جُدعان در جاهلیت صلۀ رحم می کرد و بینوایان را غذا می داد. آیا این برایش سودی خواهد داشت؟ فرمود: «سودی برایش نخواهد داشت، زیرا او هیچ روز نگفت: خدایا گناهم را در روز قیامت بیا مرز».

و مسلم (۲۸۰۸) از انس بن مالک روایت کرده که رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمودند: «خداوند در مورد هیچ کار نیکی که مومن انجام داده به او ستم نمی ورزد، برای آن کار در دنیا [روزی] عطایش می کند و در آخرت پاداش می دهد اما کافر برای نیکی هایی که در دنیا کرده روزی می خورد تا آن که به آخرت برسد حسنه ای برایش نخواهد بود که برایش پاداش بگیرد».

امام نووی - رحمه الله - در شرح مسلم (۱۷/۱۵۰) می گوید: «علما بر این اجماع نموده اند که کافر اگر بر کفرش بمیرد ثوابی در آخرت ندارد و برای چیزی از اعمالش در دنیا که به قصد تقرب به خدا انجام دهد پاداش نمی برد».

در این حدیث تصریح شده که برای نیکی هایی که در دنیا انجام داده اطعام می شود یعنی برای کارهایی که به قصد تقرب انجام داده و انجامش نیازمند نیت است مانند صلۀ رحم و صدقه و آزاد کردن برده و مهمانی دادن و تسهیل نیکی ها و مانند آن.

اما مومن نیکی هایش برای آخرت ذخیره می شود و برایش در دنیا نیز پاداش می گیرد و مانعی وجود ندارد که در دنیا و در آخرت پاداش بگیرد و این در شرع وارد شده و باید به آن اعتقاد داشت...

اما اگر کافر این حسنات را انجام دهد و سپس اسلام بیاورد بر اساس مذهب صحیح در آخرت نیز برایش اجر می برد».

ابن کثیر در تفسیر آیه نخست (۶/۱۰۳) می گوید: آیه ﴿وَقَدِمْنَا إِلَىٰ مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَّنْثُورًا﴾ درباره روز قیامت است هنگامی که خداوند بندگان را برای آنچه از خوب و بد انجام داده اند محاسبه می کند و خبر داده که این مشرکان هیچ چیزی از اعمالی را که گمان می کردند باعث نجاتشان خواهد شد به دست نخواهند آورد؛ زیرا این کارها فاقد شرط شرعی یعنی اخلاص و پیروی از شرع است.

بنابراین هر عملی که خالص نباشد و بر اساس شریعت مورد پسند خداوند نباشد باطل است.

اعمال کافران نیز از یکی از این دو خالی نیست و چه بسا هر دو را با هم داشته باشد که در این حالت از پذیرش دورتر است و برای همین است که خداوند متعال می فرماید: ﴿وَقَدِمْنَا إِلَىٰ مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَّنْثُورًا﴾ (و به هر گونه کاری که کرده اند می پردازیم و آن را [چون] گردی پراکنده می سازیم)».

شیخ محمد امین شنقیطی - رحمه الله - می گوید: «زیرا برخی از کافران به پدر و مادر نیکی می کنند و پیوند خویشاوندی را حفظ می کنند و ضعیف را یاری می رسانند و مشکلات سختی دیدگان را حل می کنند که همه این کارها را برای خداوند انجام می دهند که

این کارهای نیک صحیح و موافق شرع است و او در آن مخلص است اما در روز قیامت سودی برایشان نخواهد داشت زیرا الله تعالی می فرماید:

﴿وَقَدِمْنَا إِلَىٰ مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَنْثُورًا﴾

فرقان: ۲۳

(و به هر گونه کاری که کرده اند می پردازیم و آن را [چون] گردی پراکنده می سازیم)

و می فرماید:

﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَبَاطِلٌ مَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾

هود: ۱۶

(اینان کسانی هستند که در آخرت جز آتش برایشان نخواهد بود و آنچه در آن جا کرده اند به هدر رفته و آنچه انجام می داده اند باطل گردیده است)

و همچنین می فرماید:

﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمْآنُ مَاءً حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا وَوَجَدَ اللَّهُ عِنْدَهُ فَوَاقُهُ حِسَابَهُ وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾

نور: ۳۹

(و کسانی که کفر ورزیدند کارهایش چون سرابی در زمینی هموار است که تشنه آن را آبی می پندارد تا چون به آن رسد آن را چیزی نیابد و الله را نزد خویش یابد و حسابش را تمام به او دهد و الله زود شمار است)

﴿مَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ أَعْمَالُهُمْ كَرَمَادٍ اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ فِي يَوْمٍ عَاصِفٍ لَا يَقْدِرُونَ مِمَّا كَسَبُوا عَلَىٰ شَيْءٍ ذَلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعِيدُ﴾

ابراهیم: ۱۸

(مثل کسانی که به پروردگار خود کافر شدند کردارهایشان به خاکستری می ماند که بادی تند در روزی طوفانی بر آن بوزد، از آنچه به دست آورده اند هیچ [بهره ای] نمی توانند ببرند. این است همان گمراهی دور و دراز)

و مانند این آیات.

از پیامبر - صلی الله علیه وسلم - نیز ثابت است که عمل نیک کافر مانند آن که در حق پدر و مادرش نیکی کند و سختی دیده و ضعیف را یاری دهد و به مظلوم کمک کند و خویشاوندی را برقرار نگه دارد و همه را برای خداوند انجام دهد؛ مانند این اعمال نیک را اگر کافران انجام دهند خداوند در دنیا به آنان پاداش می‌دهد و از مال دنیا به آنان عطا می‌کند و غذایشان می‌دهد و می‌نوشاند و عافیت و سلامت به آنان ارزانی می‌دارد و دیگر نزد الله پاداشی نخواهند داشت.

این معنا در حدیث پیامبر - صلی الله علیه وسلم - که انس از وی روایت کرده است و مسلم در صحیح خود روایت کرده آمده است که خداوند کافر را برای کار نیکش در دنیا پاداش می‌دهد و در دنیا ثوابش می‌دهد اما وقتی آخرت فرا رسد عملی نخواهد داشت که برایش پاداش بگیرد، اما خداوند مسلمان را برای عملش در دنیا پاداش می‌دهد و آن را برای آخرت نیز ذخیره می‌کند.

آیات نشان دهنده این است که کافران در دنیا از اعمال خود سود می‌برند. مانند این سخن پروردگار متعال که:

﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ حَزْنَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَزْنِهِ وَمَنْ كَانَ يُرِيدُ حَزْنَ الدُّنْيَا نُوتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ نَصِيبٍ﴾.

شوری: ۲۰

(کسی که کشت آخر بخواد برای وی در کشته‌اش می‌افزاییم و کسی که کشت این دنیا را بخواد به او از آن می‌دهیم و در آخرت او را نصیبی نیست) «(العذب المنیر: ۵ / ۵۷۰).

همچنین مراجعه نمایید به سؤال شماره (13350).

ثانیا:

امکان دارد که دعای کافر مستجاب شود، به ویژه در حال اضطرار یا اگر مظلوم باشد.

الله تعالی می‌فرماید:

﴿فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلِكِ دَعَوْا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ﴾.

عنکبوت: ۶۵

(و هنگامی که بر کشتی سوار می‌شوند الله را مخلصانه می‌خوانند و چون به سوی خشکی رساند و نجاتشان دهد به ناگاه شرک می‌ورزند)

و می‌فرماید:

﴿قُلْ مَنْ يُنَجِّبِكُمْ مِنْ ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ تَدْعُونَهُ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً لَأَنْ أَنْجَاكُمْ مِنْ هَذِهِ لَتَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ (۶۳) قُلِ اللَّهُ يُنَجِّبِكُمْ مِنْهَا وَمِنْ كُلِّ كَرْبٍ ثُمَّ أَنْتُمْ مُشْرِكُونَ﴾.

انعام: ۶۳ - ۶۴

(بگو چه کسی شما را از تاریکی‌های خشکی و دریا می‌رهاند در حالی که او را به زاری و در نهان می‌خوانید که اگر ما را از [مهلکه] برهاند قطعا از سپاس‌گزاران خواهیم بود (۶۳) بگو الله است که شما را از آن [تاریکی‌ها] و از هر اندوهی می‌رهاند، باز شما شرک می‌ورزید).

امام احمد (۱۲۵۴۹) از انس بن مالک روایت کرده که رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمودند: **«از دعای مظلوم بترس حتی اگر کافر باشد، چرا که بین آن [و خداوند] حجابی نیست»** آلبانی در **«السلسلة الصحيحة»** (۷۶۷) آن را حسن دانسته است.

اعتقاد - آن طور که مروجان این افکار بیان می‌کنند - ربطی به وضعیت اجتماعی یا عقلی فرد ندارد، بلکه امری قطعی است و باید در قلب محکم باشد و از روی قصد تقرب به خداوند انجام گیرد و تفاوتی ندارد که وضعیت اجتماعی و شرایط و حالت بدنی یا محیطی او چه باشد.

همچنین امکان دارد عمل انسان بر اثر عواملی کاملاً ساقط و بی‌ارزش شود مانند آن که بر اساس نیت نباشد یا از روی ریا انجام گرفته باشد، بنابراین چطور می‌شود گفت عمل هر انسانی پذیرفته خواهد شد!

خداوند ما را از فتنه‌های پنهان و آشکار حفظ کند.

والله اعلم.